

**PRÍNOSY ETICKEJ VÝCHOVY DO PEDAGOGICKEJ
A SPOLOČENSKEJ PRAXE**
Bc. Simona Obrancová

(Katedra etiky a estetiky, sekcia etika)
Doc. PaedDr. Igor Lomnický, PhD.

Abstrakt

OBRANCOVÁ, Simona: [ŠVOUČ] Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Filozofická fakulta; Katedra Etiky a estetiky. Školiteľ: doc. PaedDr. Igor Lomnický, PhD. Nitra 2024, 28 s.

Cieľom práce bolo poukázať na prínosy etickej výchovy do pedagogickej a spoločenskej praxe z hľadiska rozvoja prosociálnej osobnosti. V tejto odbornej práci sa zaoberáme postavením etickej výchovy v živote človeka a jej prínosom pre pedagogickú prax. Orientujeme sa na analýzu rozvoja prosociálnej osobnosti ako primárneho cieľa etickej výchovy a v práci uvádzame konkrétne pracovné listy na hodiny etickej výchovy zamerané na rozvoj prosociálnej osobnosti. Poukazujeme na dôležitosť rozvoja prosociálnej osobnosti žiaka, jej prínosy pre učiteľa, rodiča a spoločnosť, v ktorej žiak žije, a do ktorej prenáša svoje poznatky a postrehy nadobudnuté v školskom prostredí. Zároveň v práci vyzdvihujeme inšpirujúci model zážitkovej výučby etickej výchovy, ktorý je motiváciou inovácie neformálneho vzdelávania aj v iných vyučovacích predmetoch.

Kľúčové slová:

etická výchova, prosociálnosť, spoločnosť, pracovné listy.

Obsah

ÚVOD.....	4
1 CIELE A METÓDY PRÁCE	5
1.1 CIELE PRÁCE	5
1.2 METÓDY PRÁCE.....	5
2 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ V SÚVISLOSTI S ETICKEJ VÝCHOVY.....	6
2.1 ETICKÁ VÝCHOVA V KONTEXTE SPOLOČENSKEJ PRAXE	6
2.2 ETICKÁ VÝCHOVA A PEDAGOGICKÁ PRAX	8
3 DIDAKTICKÝ MODEL ETICKEJ VÝCHOVY	9
3.1 PRACOVNÝ LIST Č.1 A METODICKÉ POKYNY: ETICKÁ VÝCHOVA A JA	12
3.2 PRACOVNÝ LIST Č.2 A METODICKÉ POKYNY: PROSOCIÁLNOŠŤ V KOMUNIKÁCI.....	16
3.3 PRACOVNÝ LIST Č.3 A METODICKÉ POKYNY: PROSOCIÁLNOŠŤ A DÔSTOJNOŠŤ ĽUDSKEJ OSOBY .	21
ZÁVER	27
POUŽITÁ LITERATÚRA	28

Úvod

Témou tejto odbornej práce sú prínosy etickej výchovy do pedagogickej a spoločenskej praxe. Táto problematika je veľmi aktuálna, pretože reflektuje na aktuálne problémy v spoločnosti a vo vzdelávaní. Z hľadiska spoločenského diania táto práca reaguje na súčasné problémy spoločnosti, ktorá sa nachádza v kríze prosociálnych hodnôt a rovnako tak poukazuje na spojitosť etickej výchovy, ktorá prináša efektívne riešenia na dané problémy. Tieto riešenia prináša prostredníctvom pôsobenia unikátnej didaktiky na žiakov, ktorá napomáha rozvoju prosociálnej osobnosti. Rozvoj prosociálnej osobnosti, ktorý je považovaný za základný cieľ etickej výchovy, prenáša žiak zo školského prostredia do svojej rodiny, spoločnosti a tým pádom aj do spoločnosti. Z hľadiska pedagogického aspektu tejto odbornej práce poukazujem na prínos etickej výchovy ako podstatnej súčasti vzdelávania učiteľov. Didaktické východiská a kompetencie učiteľa etickej výchovy tvoria fundamentálnu štruktúru osobnosti učiteľa, ktorý prináša na vyučovanie nielen svoje poznatky, ale najmä svoju ľudskosť a otvorenosť pre prijatie žiaka. Táto téma je pre mňa veľmi blízka a zaujímavá, nielen z pohľadu študentky učiteľstva, ale z pozície začínajúceho učiteľa. Práve etická výchova mi pomohla viesť vyučovanie v príjemnej atmosfére, v ľudskosti a porozumení. Cieľom tejto práce je poukázať na prínosy etickej výchovy do pedagogickej a spoločenskej praxe z hľadiska rozvoja prosociálnej osobnosti. Metóda skúmania v tejto odbornej práci je analýza, pričom problematiku analyzujem z pohľadu vlastnej skúsenosti, ale aj z pohľadu odbornej literatúry.

Z hľadiska štruktúry sa táto odborná práca skladá z dvoch dôležitých častí, pričom prvá časť je zameraná na teoretické poznatky, ktoré poukazujú na doterajšie poznanie v tejto problematike. V tejto časti myšlienkami reflektujem na viacerých inšpiratívnych autorov, ktorí svojimi poznatkami poukazujú na aktuálnosť a závažnosť tejto témy. Zároveň v tejto časti prinášam aj vlastné postoje a skúsenosti z praxe.

V nasledujúcej časti sa venujem praktickej stránke problematiky, pričom poukazujem na inovatívny model výučby etickej výchovy. Tento model je veľmi aktuálny svojou zážitkovou bázou, založenou na štyroch pilieroch vyučovacej hodiny a to emocionálnou a kognitívnu senzibilizáciou, hodnotovou reflexiou, nácvikom a transferom do života. Každý jeden z týchto krokov podporuje v žiakovi rozvoj prosociálneho cítenia voči preberanej téme, ktorá je v úzkom prepojení s problémami, ktoré žiaci prežívajú vo svojom živote. V tejto časti prinášam aj praktické pracovné listy, ktoré sú zamerané na rozvoj prosociálnej osobnosti. Pracovné listy sú prínosom tejto odbornej práce, práve preto, lebo prinášajú jej praktické využitie. Zároveň sú ku každému pracovnému listu vypracované aj špecifické metodické pokyny s rôznymi alternáciami, či možnosťami riešenia pre učiteľa. S touto odbornou prácou učiteľ nemusí ísť pre inšpiráciu ďaleko a to je jej najsilnejšou stránkou.

1 CIELE A METÓDY PRÁCE

Témou tejto odbornej práce sú prínosy etickej výchovy do pedagogickej a spoločenskej praxe. Práca je zameraná na rozvoj prosociálnej osobnosti v intenciách etickej výchovy, ako podnetného zdroja pre spoločenský rozvoj a rozvoj pedagogického vzdelávania a poznania. Téma tejto odbornej práce je vysoko aktuálna a spojená so súčasným spoločenským dianím, a preto je jej analýza vhodná pre hlbší rozbor.

1.1 Ciele práce

Hlavným cieľom tejto odbornej práce je poukázať na prínosy etickej výchovy do pedagogickej a spoločenskej praxe z hľadiska rozvoja prosociálnej osobnosti. Túto tému môžeme považovať za zaujímavú a hodnú bližšej analýzy najmä z hľadiska aktuálnosti jej zamerania, ale najmä jej prínosov pre pedagogickú prax a celkové fungovanie spoločnosti. V práci sa zameriavam na rozvoj prosociálnej osobnosti ako dôležitý aspekt ľudského bytia, pričom túto tematiku reflektujem do aktuálnych problémov spoločnosti. V práci sa venujem analýze prosociálnej osobnosti z pohľadu spoločnosti, žiaka, učiteľa, ale aj človeka. Zároveň apelujem na fakt, že prosociálna osobnosť je základným východiskom etickej výchovy, čo robí z tohto vyučovacieho predmetu nevyhnutný predmet prítomnosti a aj budúcnosti výchovy a vzdelávania. V tejto práci prechádzame od teoretických poznatkov do praktickej roviny práve inšpiratívnymi pracovnými listami, ktoré sú zamerané na rozvoj prosociálnej osobnosti. Cieľom teoretickej časti tejto práce je oboznámiť čitateľa s problematikou prosociálneho správania a jeho vplyvom na spoločenskú a pedagogickú prax. V aplikačnej časti práce prinášam originálne a pútavé pracovné listy. Tieto pracovné listy sú autorskou tvorbou vypracovanou na základoch didaktiky etickej výchovy, ale najmä vlastnej skúsenosti.

1.2 Metódy práce

Metodický postup v tejto odbornej práci je založený najmä na metóde analýzy, ktorá je využitá pri analýze pojmov, spojitostí a východísk spojených s tematikou tejto práce. Metódou analýzy som spracovala jednotlivé pojmy a teoretické východiská témy. Zároveň som využila aj metódu komparácie, kedy som kládla do kontrastu napríklad iné vyučovacie predmety a etickú výchovu. Analyzovala som taktiež aj odbornú literatúru, ktorá vytvorila stabilný základ odbornej stránky tejto práce. V aplikačnej časti práce som používala metódu deskripcie, kedy som v pracovných listoch opisovala jednotlivé príbehy, ale aj metódu indukcie a dedukcie, ktoré môžeme považovať za podnetné metódy pre prácu so žiakmi, ktorí na základe zadania prechádzajú od všeobecného ku konkrétnemu, pričom za cieľ môžeme považovať vytvorenie si vlastných poznatkov a postojov o danej téme. V metodických pokynoch k pracovným listom opäť prevládala metóda analýzy, kde som analyzovala jednotlivé cvičenia, ich význam a prínos.

2 TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ V SÚVISLOSTI S ETICKEJ VÝCHOVY

Etická výchova nie je len predmetom vyučovaným na školách, ale je jedným z najpodstatnejších humanitných predmetov. Jej praktický význam a prínos je predmetom tejto odbornej práce. Z pohľadu študenta, no zároveň aj začínajúceho učiteľa, v tejto práci reflektujem na užitočné a dôležité postavenie etickej výchovy v systéme pedagogickej praxe, čo môže tvoriť základný bod inšpirácie pre učiteľov a reflektujem aj na jej spoločenský význam. V prvom rade by som rada zadefinovala pojem etická výchova a poukázala aj na pohľad autorov na tento pojem.

Autorka *K. Hollá* opisuje etickú výchovu ako výchovu k prosociálnosti. Prosociálnosť tvorí hlavné procesuálne východisko etickej výchovy, pričom na Slovensku je obohatená o mravno-edukačné faktory (2014, s. 8).

Autor *I. Lomnický* hovorí o etickej výchove taktiež ako o výchove k prosociálnosti, čo je jej cieľovým zameraním. Autor spomína aj jej sociálny zmysel, ktorý reflektuje na rozumovú, emocionálnu a duchovnú stránku rozvoja človeka (2015, s. 18).

V tejto odbornej práci pojem etická výchova primárne používame na označenie vyučovacieho predmetu, ktorý je vyučovaný Slovensku v alternácii s náboženskou výchovou ako povinne voliteľný predmet, ktorý je vyučovaný na základných a stredných školách. Jeho intenciou je, ako autori inšpiratívne konštatujú, prosociálny rozvoj osobnosti, ktorý tvorí základný rámec tohoto vyučovacieho predmetu. Práve v tomto základnom rámci a téme tejto odbornej práce dochádza k podstatnému prieniku a to zámeru rozvoja prosociálnej osobnosti žiakov a študentov.

2.1 Etická výchova v kontexte spoločenskej praxe

Podstatu a dôležitosť etickej výchovy v živote človeka je nemožné opomenúť, a preto sa táto tematika nachádza aj v tejto odbornej práci. V nasledujúcej pasáži by som chcela uviesť nielen fakty, ale aj zaujímavé postrehy z každodenného života ovplyvnené prítomnosťou etickej výchovy. Ako etickú výchovu vníma terajšia spoločnosť? Etická výchova je širokým publikom často vnímaná len ako predmet, ktorý sa vyučuje v škole, avšak mnohí nepoznajú jej širšiu perspektívu a často sa schylujú k názoru, že etická výchova je len hodina oddychu pre žiakov. Je podstatné poznamenať, že aj keď je tento pohľad veľmi laický, je z istej svojej časti aj pravdivý. Nemožno nesúhlasiť s faktom, že štýl vyučovania etickej výchovy je vo svojej podstate nesmierne autentický v porovnaní s ostatnými predmetmi. Tento štýl vyučovania prináša aj priestor na oddych, ktorý však nemôžeme vnímať len ako akýsi bezčinný relax, ale ako priestor na uvoľnený tok myšlienok a hlbavé zamyslenie sa. Podľa môjho názoru práve tento „oddychový“ aspekt je na etickej výchove jeden z tých najpodstatnejších. Žiaci a študenti sú denno-denne vystavovaní nadmernému stresu, väčšina vyučovacích hodín je uponáhľaná, celkovo vyučovací proces v dnešnej dobe môže pôsobiť ako na učiteľov, tak aj na žiakov, ako jeden nezastavujúci sa kolos. Bohužiaľ, nároky dnešnej modernej doby sú nadštandardné a je veľmi ťažké proti tomuto trendu bojovať. Práve v tomto aspekte uponáhľanosti treba spomenúť rozmer etickej výchovy, ktorý učiteľovi v škole dáva možnosť žiakov vytrhnúť zo stereotypu a dať im priestor na sebarozvoj a sebaopoznávanie.

Ďalšími všeobecnejšími príkladmi podstaty etickej výchovy v živote človeka sú dimenzie hodnôt a komunikácie. V dnešnej dobe je prístup k informáciám oveľa jednoduchší v porovnaní s minulosťou. Dnes je nám všetko naozaj blízko, stačí pár kliknutí na našich mobilných aparátoch, či klávesnici od počítača a informácie sa na nás len valia. Toto množstvo ľahko prístupných informácií má samozrejme veľa pozitív, pretože sa vieme nielen niečo nové dozvedieť, ale aj naučiť v priebehu pár sekúnd. Avšak, je známe, že moderné informačno-komunikačné technológie majú silný vplyv na naše zmýšľanie, rozvoj a hodnoty. Práve tieto technologické prostriedky umocňujú pocit našej anonymity, čím meníme a potláčame samých seba. Ako inšpiratívne konštatuje autor *C. Diatka* v publikácii *Etika a Súčasnosť*, technické

prostriedky novovekej komunikácie, tvoria priestor pre šírenie neosobných anonymných správ v masovom meradle, a aj keď je vďaka týmto výdobytkom možné osloviť kohokoľvek, kdekoľvek, neznamená to, že sa k druhému človeku približujeme, práve opak môže byť pravdou (2001, s. 79). V nadväznosti na tieto myšlienky je opäť potrebné poukázať, že etická výchova ponúka priestor aj na riešenie aktuálnych problémov v spoločnosti. Prostredníctvom hodín etickej výchovy vieme pozitívne pôsobiť na rozvoj žiakov a študentov tak, aby porozumeli hodnote svojej identity a integrity, aby rozvíjali svoje hodnoty a hodnotové aspirácie na základe objektívnych skutočností a prenášali tieto pozitívne aspekty z hodín etickej výchovy nielen do svojich životov, ale aj do svojich rodín a do spoločnosti. Etická výchova prináša priestor pre problémy dnešného sveta, dnešnej spoločnosti, čo jej dáva príležitosť byť neustále aktuálnou a preto nevyhnutnou pre ľudské bytie. Spoločnosť by mala problém hodnôt vnímať ako jednu z najzávažnejších problematik dnešnej doby. Nielen vo svete, ale aj u nás môžeme vnímať intenzitu a dôsledky nedostatočnej komunikácie a neadekvátneho prístupu k výchove a k hodnotám, čo sa reflektuje na rôznych tragických udalostiach. Etickú výchovu považujem za záchranný pás spoločnosti, ktorá sa práve takýmito výkrikmi o pomoc nachádza na veľmi tenkom ľade rozvratu. Dnešná spoločnosť je vo veľa názoroch a pohľadoch polarizovaná, človek v nej má až pocit, že ak nepatrí do jednej alebo druhej názorovej skupiny, akoby ani neexistoval. Je to náročné rozhodnúť sa, čo je správne a čo nie. Je to náročné z viacerých dôvodov, pretože naše názory sa netvoria apriori, pretože nikto v spoločnosti nie je tabula rasa. Sme ovplyvnení tým, ako sme vychovávaní, čo vidíme a zažívame v našich domovoch, s kým sa stýkame, do akej sociálnej vrstvy sme sa narodili, atď. Preto, nemožno ľudí odsúdiť, aj keď ich názor a hodnoty nezdierame a nesúhlasíme s nimi, pretože naša „objektivita“ nemôže byť vnímaná ako objektivita. Práve etická výchova v živote človeka prináša tento rozmer nie iba pre seba samého, ale aj pre poznanie a porozumenie druhých. Etická výchova nás učí vzájomnému rešpektu, porozumeniu, komunikácii, otvorenosti pre prijatie, prosociálnosti, čo nás orientuje k vzájomnému pokojnému spolunažívaniu. Etická výchova, nie iba ako vyučovací predmet, ale ako životné poslanie, z nás robí ľudí.

Ako autor L. Lencz uvádza, etická výchova už v praxi preukázala, že práve vďaka hodinám žiaci získali dôveru k učiteľovi, pričom sa mu dokážu zdôveriť s ich problémami, čo môžeme vnímať ako odpoveď na osobitý výchovný štýl. Ďalej sa zmenilo aj správanie žiakov, medzi ktorými sa znížil počet sporov a problémov s udrжанím disciplíny, tiež sa podarilo vyriešiť viacero neľahkých výchovných prípadov. Žiaci sa naučili akceptovať jeden druhého, čo vytvorilo na týchto hodinách príjemnú atmosféru (in R. R. Olivar, 1992, s. 9). Tieto ukazovatele jednoznačne utvrdzujú miesto etickej výchovy v školskom prostredí ako neodmysliteľnú súčasť rozvoja osobnosti žiakov. Práve vďaka jej prínosom môžeme jej výsledky reflektovať nielen do hodín etickej výchovy, ale aj do iných vyučovacích predmetov, pričom sa len umocní cieľ vytvorenia výchovného spoločenstva.

Môžeme považovať za všeobecný fakt, že tento humanitný predmet nemá za cieľ len žiaka niečo naučiť, ale najmä ho osobnostne rozvinúť. Podstatnou črtou rozvoja osobnosti v etickej výchove je rozmer prosociálneho správania. Na spätosť prosociálnosti a etickej výchovy poukazujú autori A. Rajský a I. Podmanický v prínosnej publikácii *Človek človeku*, kde konštatujú, že ku konkrétnym programom výchovy k prosociálnosti patrí predmet etická výchova. Ďalej konštatujú, že prosociálnosť má vysoko interdisciplinárny charakter, a preto nemôže byť definovaná a skúmaná len z hľadiska psychológie, ale aj filozofie (Rajský-Podmanický, 2016, s. 44-45). Prosociálne správanie umožňuje žiakovi preniknúť do spoločnosti na viacerých úrovniach. V súvislosti s prosociálnym správaním identifikujeme altruistické, kooperujúce, asertívne a pomáhajúce správanie. Na opačnej strane prosociálneho správania, zasa, stojí agresívne správanie. Prosociálnosť a jej prejavy v správaní človeka sú založené na spoločenských hodnotových orientáciách. V spoločenskej hodnotovej orientácii sa prejavuje vo veľkom dávaní a odovzdávaní seba samého, v pomoci druhým, vo veľkej

oddanosti zachovávať spoločenské dobro a reflektuje sa aj vo vysokej miere empatie (Manesi a kol., 2017). Etická výchova transformuje toto spoločenské správanie do individuálnej roviny človeka a sprevádza ho na ceste interiorizácie tohoto spoločensky prínosného správania.

2.2 Etická výchova a pedagogická prax

Ďalšou podstatnou kapitolou etickej výchovy je jej prínos pre pedagogickú prax. Ako autori Podmanický I. a Rajský A. konštatujú v publikácii *Prosociálnosť a etická výchova*: „Projekt ETV vychádzal zo skúseností, že negatívnym rysom dnešnej školy je nedostatočné poznávanie ľudstva prostredníctvom hodnôt, čo sa premieta aj do tendencie neutralizmu vo výchove, ktorý je neprirodzený a anuluje každú hodnotu.“ (Podmanický-Rajský, 2014, s. 166). Autori veľmi inteligentne poukazujú na fakt, že moderná výchova a vzdelávanie nemôže byť neosobná a neurčitá. Výchova v akomkoľvek svetle, ak chceme aby bola účinná, musí byť nastavená na individuálne požiadavky žiaka, pretože každý z nás je iný. Ako je známe, neexistuje žiaden univerzálny kľúč, ktorý by nám otvorili všetky osobnosti žiakov a vedel ich formovať. Tak, ako každý kvet na lúke je iný, tak, ako každá snehová vločka je unikátna, tak sú jedineční, unikátni a výnimoční aj naši žiaci. Výchova by preto mala nabráť humanistický smer, kde sa podporuje samotný rozlet žiaka. Ako známy autor M. Zelina poukazuje na viacerých príkladoch humanistického smerovania výchovy a vzdelávania, za podnet pre humanistickú výchovu môžeme považovať modelovanie samotného života. V kontraste poukazuje aj na „starú školu“, ktorú nazýva strnulou, zdôrazňujúcou výkony, vedomosti a informácie a podceňujúcou prežívanie, motiváciu a city (1993, s. 7). Podľa môjho názoru by každý študent učiteľstva mal mať za povinnosť absolvovať aj hodiny zo študijného odboru etická výchova, pretože tento predmet neprináša len suché fakty o ľuďoch. Etická výchova prináša praktické pohľady na skutočnosť, ktorou sú práve tieto pocity, motivácia a prežívanie, reflektované v ľuďoch, našich žiakoch. Etická výchova prináša do učiteľskej praxe porozumenie, ktoré je nevyhnutné pre obe strany výchovy a vzdelávania a to ako pre učiteľa, tak aj pre žiaka. Z vlastnej skúsenosti môžem skonštatovať, že aj keď je príprava učiteľa na hodinu akokoľvek mimoriadne dobrá a nadštandardná, nedosiahne svoj účinok bez ľudského prístupu a porozumenia. Môže sa totižto stať, že žiaci zrovna nemajú svoj deň, prípadne sa niektorému zo žiakov prihodilo niečo v ich osobnom živote, čo môže mať veľký vplyv na priebeh vyučovacieho procesu. Prvotne som po takýchto hodinách mala pocit, že je to moje zlyhanie, že daný plán na hodinu nefungoval, že som to nezvládla a že tá chyba, prečo to nefungovalo je vo mne. Bola som vyčerpaná. Bola som tak zahľadená do seba, do svojej prípravy hodiny, až som si neuvedomila, že vyučujem ľudí, nie stroje, ktoré na môj podnet nemusia reagovať automaticky. A práve v tomto mi didaktika etickej výchovy otvorila oči. Na vyučovanie nemôže byť učiteľ pripravený len po tej materiálnej stránke, ako sú pomôcky a rôzne plány, ale musí byť pripravený najmä ľudsky. V ľudskosti etickej výchovy je tak veľká sila, ktorá mi pomohla sa žiakom viac otvoriť, vedieť si ich vypočuť, vedieť ich prijať, vedieť ich rešpektovať, až som dospela k zisteniu, že ma baví vyučovať a že ma žiaci naplňajú jedinečnou energiou, ktorá ma motivuje. Tieto aspekty vyučovania mi pomohla odhaliť práve etická výchova, ktorá neobohatila len moje štúdium, ale aj mňa, ako budúceho učiteľa a ako človeka. Pretože vyučovanie nie je len oboznamovanie sa s faktami a skutočnosťami, ale je to zážitok, ktorý máme do vyučovania priniesť.

„Kvalita života, ako ukazuje história nespočíva len vo vzdelaní, múdrosti človeka, ale v jeho schopnosti prežívať krásu, dobro, múdrosť, v jeho senzitivite ku svetu aj sebe samému.“ (Zelina, 1993, s.7).

V etickej výchove a jej celkovom didaktickom prístupe k výchove a vzdelávaniu vidím tak veľký potenciál, až si myslím, že jej bohaté vedomosti a skúsenosti budú v blízkej budúcnosti zaradené do základných pilierov vzdelávania budúcich učiteľov, špeciálnych pedagógov, školských psychológov a iných odborníkov z oblasti edukácie. Aj keď je možné

konštatovať, že etika ako taká je zaradená do viacerých základných predmetov štúdia pre vyššie spomínané profesie, no väčšinou sa jedná len o redukciu etiky v zmysle zachovania mravnosti a ľudskej integrity, ako napríklad etika výskumu v predmetoch orientovaných na poznatky o metódach a štýloch výskumu, alebo etika učiteľa v predmetoch zameraných na poznanie učiteľskej profesie. To, však, podľa mňa, nedáva tomuto zaujímavému predmetu dostatočný priestor na prejavenie sa v pedagogickej praxi. Ako som v predchádzajúcej podkapitole spomínala, je potrebné ešte poznamenať, že poznatky etickej výchovy sa nereflektujú len na samotnom výchovno-vzdelávacom procese, ale vedia byť prínosné aj pre komunikáciu učiteľa s rodičmi, komunikáciu učiteľov medzi sebou a medzi svojimi nadriadenými a podobne. Etická výchova vnáša do komunikácie asertivitu, porozumenie, vzájomnú úctu a otvorenosť pre prijatie názoru toho druhého. Práve na základe vyššie spomínaných skutočností môžeme považovať etickú výchovu za veľmi dôležitú súčasť pedagogickej praxe.

3 DIDAKTICKÝ MODEL ETICKEJ VÝCHOVY

„V každom dieťati je už prítomná budúca tvorivá, charakterná a pozitívna osobnosť, ktorú z neho chceme vychovať.“ (Lencz, 1993, s. 7).

Ako som už v predchádzajúcich kapitolách spomínala, didaktika etickej výchovy je veľmi unikátna a jedinečná. Didaktika etickej výchovy v sebe odráža inovatívne postavenie učiteľa ako facilitátora procesu vyučovania, ktorý žiakov vedie poznávaním, motivuje ich, aktivizuje ich a sprevádza. Žiak v procese vyučovania nie je chápaný ako pasívny prvok, ktorý je vzdelávaný a formovaný, ale je považovaný za aktívneho tvorca vyučovania, ktorý má vlastnú vôľu a možnosti výberu. Pokiaľ hľadáme stručné a výstižné ozrejenie princípov didaktiky etickej výchovy tak sa vždy môžeme obrátiť na autora L. Lencza, ktorý vo svojej publikácii *Pedagogika etickej výchovy* zhrňa hneď niekoľko základných princípov. Prvým princípom je vytváranie výchovného spoločenstva, v ktorom autor opisuje pozitívne pôsobenie žiakov na seba samých v intenciách výchovy a vzdelávania, pričom zdôrazňuje podstatu kooperatívneho vyučovania. V rámci vytvárania výchovného spoločenstva si žiaci osvoja prvky samostatnosti, ale aj spolupráce, kedy na seba môžu pozitívne vplývať, či už vzájomnou podporou a koordináciou. Reflektuje sa tu aj na aspekt prosociálnosti, kedy žiaci robia skutky pre toho druhého, bez očakávania protislužby alebo pochvaly. Na druhom mieste princípov je prijatie dieťaťa také, aké je, prejavovanie priateľských citov voči dieťaťu, nepodmieňovanie tvorby a formovania jeho hodnôt splnením nejakých očakávaní. Následne, na treťom mieste, je pripisovanie pozitívnych vlastností dieťaťu, hlavne prosociálnosť. Ako autor múdro poukazuje, ľudia sa správajú tak, ako ich my vidíme v našich očiach. Ak niekoho zaškatul'kujeme ako zlého, čo môžeme očakávať? Práve pripisovanie pozitívnych vlastností sa preukázalo ako funkčná metóda na dosiahnutie cieľov, a preto by sme mali transformovať prístup „buď“ (nápomocný, poriadkumilovný,...) na „si“. Štvrtým princípom je jasná formulácia splniteľných pravidiel hry. V tomto ohľade existuje hneď niekoľko metód, ako napríklad, že žiaci sami sformulujú pravidlá triedy/skupiny, ktoré môžu tvoriť na základe čítania príbehov na hodinách etickej výchovy. Pokiaľ sa žiaci podieľajú na tvorbe pravidiel, dávajú do nich aj kus seba samých, čo ich motivuje k dodržiavaniu týchto pravidiel a samostatnosti. Piatym princípom je reagovanie na negatívne javy pokojným poukázaním na dôsledky. Autor poukazuje na fakt, že prísne tresty a vymáhanie poslušnosti môžu viesť k ešte viac deštruktívnemu správaniu, preto by sme mali na hodinách etickej výchovy dbať na asertívnu komunikáciu a riešenie problémov nevhodného konania práve poukázaním na dôsledky konania. Šiestym princípom je nabádanie ako osvedčený výchovný prostriedok. Nabádanie strednej intenzity v spojení s vhodnými argumentami môžeme považovať za vysoko účinné. Autor funkciu nabádania prezentuje na príklade „hesla týždňa“, ktoré žiakov motivuje k jeho

zvnútorneniu. Predposledným, a to siedmym pravidlom, je opatrné používanie trestov a odmien. A posledným princípom je zapojenie rodičov do výchovného procesu (Lencz, 1993, s. 16-35). Zapojenie rodičov do výchovného procesu považujem za veľmi dôležité, pretože práve rodinné prostredie je jednou z najsilnejších intervenujúcich premenných podieľajúcich sa na rozvoji osobnosti žiaka. Komunikácia učiteľ-žiak-rodič v akomkoľvek poradí, vie priniesť pozitívne výsledky na prosociálnom rozvoji osobnosti žiaka, pokiaľ je vzťah učiteľ-rodič vo vzájomnom súlade. Prečo sú tieto výchovné princípy podstatné? Pretože práve tieto didaktické princípy sú zachytené v inovatívnych pracovných listoch zameraných na rozvoj prosociálnej osobnosti v tejto odbornej práci.

V didaktike etickej výchovy musíme reflektovať aj na pojem „prosociálny výchovný štýl“, ktorý v sebe komprimuje všetky podstatné atribúty rozvoja prosociálnej osobnosti. Môžeme konštatovať, že intencie, ktoré nás vedú k prosociálnemu správaniu sa vekom menia. Prosociálne správanie sa utvára postupným procesom, ktoré smeruje od pragmatického konania so záujmom o odmenu až k sebaobetovaniu sa v prospech druhých (Hollá, 2014, s. 21). Didaktika etickej výchovy je preto otvorená a prispôsobivá, pretože je založená na postupnej osobnostnej erudícii.

Etická výchova sa skladá zo štyroch dôležitých zložiek, a to sú výchovný program, určitý štýl výchovy, používanie osobitých výchovných metód a rozvíjanie prosociálnej osobnosti (Olivar, 1992, s. 9).

Aká je teda pozícia a úloha pedagóga na hodine etickej výchovy? V prvom rade je pre učiteľa etickej výchovy, ako humanitne zameraného predmetu, potrebné si diagnostikovať skupinu a nadviazať kontakt so žiakmi. Ak aj poznáme životné pozadie žiakov, je nevyhnutné pristupovať k nim s otvorenou myslou, pretože ako autor K. Kopřiva trefne konštatuje, my nemôžeme vedieť, ani predpokladať, ako daný jedinec dané situácie, ktoré sa mu dejú, alebo udiali, vníma a čo pre neho znamenajú. Aj keď slovami môžeme ľahšie nazerať do života druhého človeka, musíme dávať pozor na to, aby nedošlo k nedorozumeniu. Nesmieme totižto predpokladať, že určité slovo má pre obe strany rovnaký význam. V pozícii učiteľa je tiež potrebné si uvedomiť fakt, že nie je našim poslaním žiakom diktovať to, ako by sa mali cítiť, čo by mali prežívať alebo ako veci hodnotiť (Kopřiva, s. 30-35, 1999). Našu pozornosť je potrebné upriamiť na vnútornú reflexiu prežívania žiaka, ktorú sám opisuje. A preto je podstatné prichádzať na vyučovanie otvorený pre prijatie žiaka, uvedomelo ho vovádzať do poznania seba samého a zároveň vnímať jeho vnútorné „odkrývanie sa“. Z vlastnej skúsenosti môžem konštatovať, že práve žiak, ktorý má najarogantnejšie komentáre, ktorý sa snaží si vytvoriť čo najväčší odstup nepríjemnými rečami od vás, ako od učiteľa, sa práve prostredníctvom tohoto typu správania ako prvý otvorí. Len je potrebné vnímať jeho slová a snažiť sa porozumieť, čo znamenajú.

Model vyučovania na etickej výchove je diametrálne odlišný od ostatných aj humanitne zameraných predmetov. Ako bolo v predchádzajúcich kapitolách spomínané, etická výchova je zameraná na výchovu k prosociálnosti, rozvíja porozumenie pre dva podstatné koncepty a to lásku k sebe a lásku k druhému, a taktiež je orientovaná na emocionálnu a afektívnu stránku osobnosti, ako sú pocity, city, motivácia a prežívanie. Práve tieto prvky sa reflektujú aj v jej jedinečnom modeli výučby. Je známe, že tradičný model výučby je zložený zo 4 fáz, a to motivačná, expozičná, fixačná a diagnostická fáza. Stáva sa aj, že počas hodiny v rámci motivačnej fázy prebieha skúšanie prebranej látky z predchádzajúcich hodín. Tento model, ako je asi zrejmé, neznie veľmi lákavo. V kontraste preto treba spomenúť oveľa lákavejší model, ktorý v jednoduchosti vysvetľuje autorka P. Fridrichová vo svojej publikácii *Didaktika etickej výchovy*, ktorý taktiež zahŕňa štyri fázy a to sú:

a) **Senzibilizácia**, ktorá prebieha na úrovni emocionálnej, aj kognitívnej. V tejto fáze sa žiaci na tému hodiny naladia, pochopia novú skutočnosť, aký zmysel má téma pre nich samých, pričom majú priestor prejavovať, čo oni vnímajú v spojitosti s danou témou,

- b) **hodnotová reflexia**, ktorá hrá významnú rolu pre interiorizáciu noriem a hodnôt, dochádza k zovšeobecneniu, žiaci sa pýtajú,
- c) **nácvik – vlastná aktivita**, praktické zručnosti získané z teoretických poznatkov a skutočností, osvojenie si správania v daných situáciách,
- d) **Zovšeobecnenie a transfer** -prepojenie reálnej skúsenosti so životom.

Autorka ďalej konštatuje, že o týchto fázach vyučovacej hodiny etickej výchovy ako prvý hovorí R. R. Olivar, následne sú tieto fázy aktualizované do terajšej podoby uznávaným autorom Ladislavom Lenczom (2020, s. 15). Tento model výučby je podľa môjho názoru veľmi praktický a naozaj nápomocný aj pre začínajúcich učiteľov, keďže na jeho základe si vieme jednoducho vybudovať plán vyučovacej hodiny a logicky usporiadať dané cvičenia a prvky vyučovania. Zároveň je model aj variabilný, keďže jeho kroky vieme vždy doplniť napríklad o spätnú reflexiu, ktorá dáva žiakom ešte väčší priestor na vyjadrenie sa, čo vo výsledku dáva príležitosť pre inkluzívne vzdelávanie a kooperatívne vyučovanie. Tento model vyučovacej hodiny sa stal predlohou pre metodiku spracovania pracovných listov v tejto diplomovej práci. Každý pracovný list v sebe obsahuje senzibilizáciu, hodnotovú reflexiu, nácvik a aj podnet na transfer do života. V pracovných listoch je kladený veľký dôraz na aplikáciu zážitkového vyučovania, ktoré je jedným z hlavných motívov etickej výchovy.

Keďže táto práca reflektuje nielen na teoretické, ale aj praktické aspekty tejto témy, preto v nasledujúcich podkapitolách môžete nájsť ukážku troch pracovných listov, ktoré môžu byť použité na hodinách etickej výchovy s cieľom rozvoja prosociálnej osobnosti, čo môže mať efektívny prínos do spoločnosti.

3.1 Pracovní list č.1 a metodické pokyny: Etická výchova a ja

1.A) BRAINSTORMING - tvojou úlohou je napísať pojmy, ktoré sa ti spájajú s pojmom "Etická výchova":

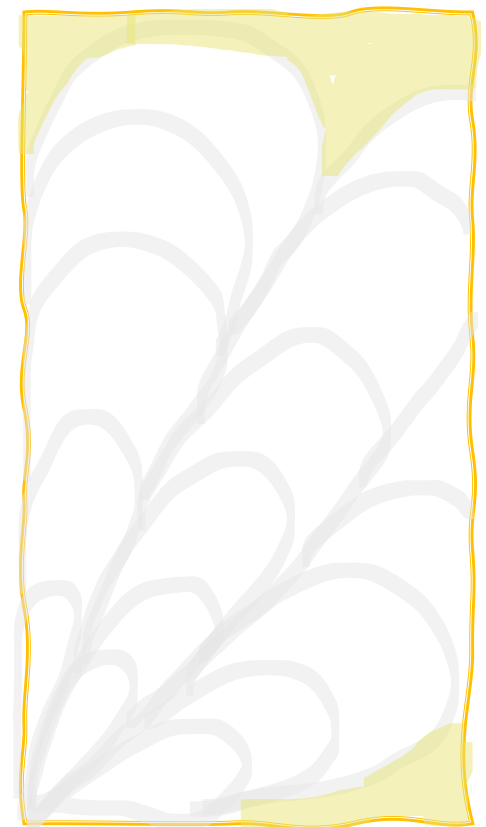
Je možné, že etickú výchovu už poznáš, no v nasledujúcich pracovných listoch sa spolu spoznáte ešte lepšie! ☺

1. V nasledujúcich úlohách je tvojou úlohou zaznamenať, čo už o etickej výchove vieš...

1.B) Svoje odpovede z úlohy 1A porovnaj so spolužiakom. V čom sa vaše asociácie z brainstormingu zhodujú, a v čom sa líšia ?

ETICKÁ VÝCHOVA A JA

Tu je priestor pre teba a tvoj relax, toto pole môžeš vymalovať podľa seba.

1.C) Aké sú podľa teba ciele hodín etickej výchovy? Prečo je tento predmet vyučovaný v škole?

---

2. V nasledujúcich úlohách sa zameriame viac na teba...

2.A) Čo by si si prial, aby ti hodina etickej výchovy priniesla do tvojho dňa v škole?

PRIAL BY SOM SI, ABY SOM POČAS MÔJHO DŇA V ŠKOLE MOHOL/A....

2.B) Krátky dotazník o tebe. Krížikom označ na škále od 1 do 5, aký je tvoj postoj tvrdeniam 1-10, pričom:

1= úplne nesúhlasím

2= čiastočne nesúhlasím

3= nerozhodne

4= čiastočne súhlasím

5= úplne súhlasím

1. Som komunikatívny/a.	1	2	3	4	5
2. Som dobrý/á poslucháč/ka.	1	2	3	4	5
3. Som otvorený/á názorom druhých ľudí.	1	2	3	4	5
4. Som rád/rada stredobodom pozornosti.	1	2	3	4	5
5. Ľuďom ľahko dôverujem.	1	2	3	4	5
6. Rád/rada trávim čas osamote.	1	2	3	4	5
7. Rád/rada pomáham.	1	2	3	4	5
8. Dám sa ľahko ovplyvniť mojim okolím.	1	2	3	4	5
9. Zmenu prijímam ľahko.	1	2	3	4	5
10. Viem prijať kritiku.	1	2	3	4	5

Metodické pokyny k pracovnému listu č. 1 – Etická výchova a ja

O pracovnom liste:

V tomto pracovnom liste sa so študentmi zameriavame na tému Etická výchova. Študenti sa zoznamujú s predmetom prostredníctvom emocionálnej a kognitívnej senzibilizácie a hodnotovej reflexie, čo môžeme pozorovať v cvičeniach 1A, 1B, 1C na prvej strane. Druhá strana je orientovaná na ozrejenie faktov o etickej výchove, čo je zhrnuté v krátkom historickom prehľade. Tento prehľad umožní žiakom porozumenie a zovšeobecnenie poznatkov o etickej výchove, čo vytvorí priestor pre interiorizáciu pozície etickej výchovy v ich osobnom živote. V poslednom cvičení, ktoré predstavuje krátky dotazník o študentovi, sa vytvára priestor na to, aby sa žiaci spoznali lepšie medzi sebou navzájom alebo, aby sa učiteľ dozvedel viac o triede ako o celom kolektíve, čo je efektívne pre ďalšie plánovanie hodín. Pracovný list č. 1 tvorí vhodný podklad pre prvú hodinu etickej výchovy, ktorou môžeme otvoriť školský rok kvôli nízkej náročnosti cvičení a vysokej variabilite použitia cvičení.

Možnosti riešení úloh a ich prispôbení:

Keďže je tento pracovný list orientovaný na študenta a jeho svet, treba byť pri riešení cvičení citlivý a rozvážny, dať každému študentovi dostatočný priestor sa vyjadriť, ale rovnako tak dbať na priestor ticha. Nikdy študenta nenútime, aby sa vyjadril pokiaľ sám nechce, môžeme ho však primeraným spôsobom vyzvať, ak to zo situácie vyplynie ako vhodné.

Možnosti alternatív v cvičeniach:

Alternatíva cvičenia 1C: Keďže sa žiaci nemusia cítiť dostatočne pohodlne s určovaním cieľov hodín, vzhľadom na to, že to nie je úplne obvyklá úloha, môžeme si pre nich pripraviť alternatívu tohoto cvičenia, ktorá môže študentom pomôcť a uľahčiť riešenie tejto úlohy.

Potrebujeme nový hárok papiera A4 nastrihaný na riadky o šírke približne 2-3 cm. Každý študent dostane jeden takýto riadok (prípadne dva, podľa toho, do akej miery je skupina kooperatívna). Úlohou študentov je napísať na tento papier, aký je podľa nich cieľ hodín etickej výchovy, a prečo sa vyučuje v škole (tak, ako uvádza úloha). Dôležité je, aby sa študenti na ich riadok NEPODPÍSA LI, zaručí to tak anonymitu nápadu, čiže sa žiaci môžu viac uvoľniť. Keď sú žiaci pripravení, učiteľ zozbiera všetky riadky, pomieša ich poradie a postupne prečíta jednotlivé nápady, s tým, že môže nasledovať diskusia, či s daným tvrdením študenti súhlasia alebo nie, prípadne, ak je skupina tichšia, môžu sa postaviť do dvoch radov (rad vpravo = pravda/ vľavo= nepravda). Po ukončení diskusie sa študenti vrátia k svojim pracovným listom a do cvičenia 1C si zapíšu svoje poznatky.

Alternatíva cvičenia 2.B -dotazník: Dotazník sám o sebe nemusíme nijak kontrolovať alebo zdieľať ak uznáte, že je to pre danú skupinu žiakov najlepšie. Ak by ste sa, však, chceli o tomto cvičení so študentmi porozprávať a je to podľa vás pre danú skupinu vhodné, môžete zvoliť nasledovný spôsob:

Čítanie viet a hodnotenie sa môže pri takomto type cvičenia pretransformovať na veľmi monotónnu aktivitu, preto odporúčam:

- A) Variant pre introvertnú skupinu: Študenti si v prvom rade vyplnia dotazník, keď sú všetci pripravení zoberú svoj pracovný list a medzi spolužiakmi sa snažia nájsť ich spoločné body, v ktorých sa zhodujú, pričom si do daného riadka môžu dopísať meno spolužiaka, s ktorým sa v danom názore zhodujú. Študentov motivujeme k tomu, aby sa aj pokúsili vysvetliť svoj postoj spolužiakovi. Študentom umožníme voľný pohyb po triede a dostatočný časový priestor, ktorý môžeme odvíjať od počtu žiakov, ako aj od atmosféry v triede. Intenciou tejto „kontroly“ je to, aby sa študenti lepšie spoznali a našli si spoločné témy. V závere tejto aktivity môžeme otvoriť

diskusiu, v ktorej sa študenti podelia o svoje zážitky, čo sa o sebe dozvedeli, čo ich prekvapilo alebo potešilo.

- B) Variant pre extrovertnú skupinu: Táto verzia je vhodnejšia pre zohrané skupiny, akými sú napríklad žiaci osemročného gymnázia, ktorí sa navzájom už poznajú a majú medzi sebou už vytvorené väzby. Študentom dáme minútu na to, aby si prečítali všetky tvrdenia, avšak vyzveme ich, aby ešte dotazník nevyplňali. **Potrebujeme 5 stoličiek, na každú potrebujeme jeden papier A4 preložený na polovicu položený/zavesený na stoličke, na ktorom je napísané: 1 = úplne súhlasím, pričom každá stolička dostane hodnotu od 1 do 5, ako je zadefinované v úlohe.** Zároveň pre túto aktivitu potrebujeme dostatok priestoru. Stoličky položíme s odstupom vedľa seba do radu tak, aby sa žiaci mohli postaviť k príslušnému číslu podľa ich preferencie. Učiteľ prečíta nahlas dané tvrdenie a študenti sa postavia k číslu, ktoré vyjadruje ich postoj k danému tvrdeniu. Následne prebehne diskusia, kedy môžeme žiakov vyzvať k tomu, aby povedali prečo sa rozhodli pre dané číslo. Zároveň môžu poukázať aj na to, čo sa naučili nové o svojich spolužiakoch na základe toho, že vidia, kto sa postavil k akému číslu.

3.2 Pracovný list č.2 a metodické pokyny: Prosociálnosť v komunikácii

PROSOCIÁLNOŠŤ V KOMUNIKÁCI

1. Komunikácia v mojom živote. Zamysli sa nad citátom.

1 „Najväčším problémom komunikácie je ilúzia, že už k nej došlo.“

George Bernard Shaw

2. Prečítaj si v tichosti nasledujúce príbehy o rodine Nových. Rodina nových sa skladá zo štyroch členov: mama, otec a ich dve deti Janka (16 rokov) a Jurko (10 rokov). Rodina Nových má babičku v zariadení pre seniorov špecializovanom na alzheimerovu chorobu. Komunikácia s babičkou je čoraz náročnejšia, keďže sa jej ťažko hľadajú slová a je z toho nervózna. Niekedy babičke už ani nie je rozumieť. Babička, dokým bola zdravá, sa vždy pomáhala s láskou starať o svoje vnúčatá Janku a Jurka.

Príbeh A)

Vždy, keď idú rodičia na návštevu k babičke, volajú aj Janku a Jurka. Janka mala s babičkou vždy dobrý vzťah, avšak v poslednej dobe nejaví o ňu žiadny záujem. Toto správanie kopíruje aj jej mladší brat Jurko, ktorý sa radšej bude hrať počítačové hry s kamarátmi cez internet, akoby mal ísť pozrieť babičku. Keď ich rodičia presvedčia, aby ju išli pozrieť, celý čas sa sťažujú na to, že sa s babičkou nevedia porozprávať. Keď prídu na návštevu, väčšinu času sa hrajú na telefónoch a na babičku nereagujú. Vždy sa z návštevy pokúšajú čo najskôr odísť. Rodičov to veľmi mrzí.

Príbeh B)

Janka ani napriek babičkinej chorobe na ňu nezanevrela. Pravidelne ju chodí navštevovať, babičke vždy pomáha nájsť tie správne slová, upokojuje ju. Aj keď má babička zlú náladu, čo sa pri tejto diagnóze často stáva, nenechá sa odradiť, pretože si uvedomuje, že babička vždy stála po jej boku. Janka sa stále pokúša babičku zapojiť do svojho života, a preto s ňou aj často telefonuje a rozpráva jej, čo má nové. Toto správanie je inšpiráciou aj pre Jurka, ktorý babičku tiež rád navštevuje a snaží sa k nej nájsť cestu.

¹ <https://citaty-slavnych.sk/citaty-o-komunikacii/>

Popremýšľajme...

1. Ktorý príbeh sa ti páči viac (A alebo B), prečo?

---

2. Ako by si sa ty zachoval na mieste Janky (bez ohľadu na príbeh A a B)?

---

3. Ako by si sa cítil/a na mieste Janky v príbehu B?

---

4. Ako by si sa cítil/a na mieste Jurka v príbehu A?

---

5. Aký môže mať vplyv daná choroba na komunikáciu človeka (ako sa prejaví na jeho komunikácií)? Čo iné môže ovplyvniť to, ako človek komunikuje ?

---

6. Ako by si konal ty na mieste rodičov v príbehu A? (k tejto otázke sa vrátíme po cvičení 2.)

3.A) Hranie rolí. V tejto úlohe si prostredníctvom zážitkovej výučby, ktorá je typická pre hodiny etickej výchovy vyskúšame nasimulovať situáciu z cvičenia 1. Každý z vás sa nachvíľku môže stať niekým iným, a tak si môžete čo najautentickejšie prežiť danú situáciu. V tomto hraní rolí máme 5 postáv - a to mamu, otca, sestru Janku, brata Jurka a babičku.

Vašou úlohou je si pripraviť 3 etudy (krátke výstupy), v ktorých ukážete 3 prístupy v komunikácii, a to AGRESÍVNY PRÍSTUP, ASERTÍVNY PRÍSTUP, PASÍVNY PRÍSTUP.

3.B) Odpovedz na otázky.

<u>1. Ktorú postavu si stvárnil/a ty?</u>	<u>2. Ktorá postava ti bola zo všetkých predstavených najviac sympatická a prečo?</u>	<u>3. Ako by si sa k danej situácii v rodine postavil/a ty?</u>

Opäť priestor pre teba a tvoju tvoju tvorbu!

<p><u>4. Opíš aspoň jednu situáciu z hrania rolí, v ktorej si pozoroval prosociálne správanie.</u></p>	<p><u>5. Ako by si definoval prosociálnosť v komunikácii? Ako sa prejavuje?</u></p>	<p><u>6. Prečo je prosociálnosť v komunikácii dôležitá?</u></p>
---	--	--

**VIEM, ČO ZNAMENÁ
BYŤ PROSOCIÁLNY V
KOMUNIKÁCII**

<p>Znamená to byť...</p>

4. Ako budeš využívať prosociálnosť v komunikácii vo svojom živote ty?

Metodické pokyny k pracovnému listu č. 2 – Prosociálnosť v komunikácii

O pracovnom liste:

Tento pracovný list je zameraný na rozvoj porozumenia prosociálnosti a jej pozícii v komunikácii. Štruktúra hodiny je usporiadaná podľa výučby hodín etickej výchovy, pričom obsahuje emocionálnu a kognitívnu senzibilizáciu v podobe úvahy nad citátom s následnou možnosťou diskusie. Ďalšie cvičenie 2. s príbehom je zamerané na hodnotovú reflexiu, ktorá je rozvinutá v otázkach, na ktoré majú študenti odpovedať. Návrik v triede je orientovaný na príbeh, ktorý si študenti prečítali, ktorý im prináša rôzne možnosti interpretácie a vnútornej interiorizácie, pretože každý môže príbeh uchopiť podľa seba aj v nasledujúcich otázkach.

Odporúčanie :

V úlohe „**Popremýšľajme...**“, ktorá sa viaže k cvičeniu 1. si so žiakmi môžete v rámci diskusie prejsť všetkými otázkami až na otázku 6., ktorú odporúčame prediskutovať až po úlohe 2., ktorá spočíva v hraní rolí. Prečo je navrhovaný tento postup? Pretože žiaci môžu prostredníctvom hodnotovej spätnej reflexie porovnať svoj pred zážitkovým prežitím situácie a po prežití zážitku prostredníctvom hrania rolí.

Ako zaujímavo rozdeliť študentov do skupín? Napríklad v úlohe 2. Hranie rolí potrebujeme pri počte 10 žiakov vytvoriť skupiny nasledovne: rozdelíme študentov na dve skupiny po piatich, pričom si pred hodinou nastriháme malé štvorčeky z farebného papiera tak, aby sme pre každú postavu mali dva štvorčeky rovnakej farby, ako napríklad:

- dva žlté štvorčeky, ktoré symbolizujú postavu matky,
- dva zelené štvorčeky, ktoré symbolizujú postavu otca,
- dva oranžové štvorčeky, ktoré symbolizujú postavu sestry Janky,
- dva modré štvorčeky, ktoré symbolizujú postavu brata Jurka,
- dva červené štvorčeky, ktoré symbolizujú postavu babičky.

Na jeden štvorček z danej farby napíšeme 1 a druhý 2., čím vytvoríme z každej farby jeden set s číslom 1 a druhý set s číslom 2. Študentov požiadame, aby si zobrali jeden štvorček tak, že ich buď rozložíme na lavicu, alebo si zoberú z učiteľovej ruky, avšak akýkoľvek spôsob zvolíme, mali by sme dbať na to, aby nebolo vidieť číslo na štvorčeku.

3.3 Pracovní list č.3 a metodické pokyny: Prosociálnosť a dôstojnosť ľudskej osoby

PROSOCIÁLNOŠŤ A DÔSTOJNOŠŤ ĽUDSKEJ OSOBY

1. Vyškrtni NEHODIACE sa v danom riadku:

- a) dôstojnosť – úcta – klamstvo - spravodlivosť
- b) dôstojnosť – ohováranie – úprimnosť - rešpekt
- c) dôstojnosť – porozumenie – citlivosť – agresia
- d) dôstojnosť – predsudky – prosociálnosť – umiernenosť

2. Prečítaj si text a odpovedaj na otázky.

Do tvojej triedy v novom školskom roku nastúpil nový žiak Tomáš. V jeho prvý deň, keď sa ho pani učiteľka snažila uviesť, vošiel do triedy so sklopovým zrakom a sadol si do prázdnej lavice hneď v prvom rade. Priniesol si so sebou aj niečo, čo bolo pre teba neobvyklé a to veľkú plyšovú hračku. Počas prvých týždňov sa tento spolužiak od teba a ostatných spolužiakov viac-menej dištancuje, avšak aj napriek tomu sa voči vám správa slušne, pozdraví vás, poprosí, poďakuje, aj rád pomôže, ak je to potrebné. Niektorí tvoji spolužiaci sa mu začali za jeho správanie posmievať, správajú sa k nemu nepríjemne, uštipačne. Počas vyučovania sa potichu smejú na všetkom čo povie...

A) Prečo si podľa teba tento spolužiak nosí do školy plyšovú hračku?

B) Je správanie spolužiakov vhodné? Svoju odpoveď zdôvodni.

C) Ako sa môže cítiť spolužiak?

D) Pokús sa dokončiť príbeh o Tomášovi tak, ako by si si ty predstavoval jeho záver. Tvojou úlohou je použiť slová a frázy:

-ja som sa snažil/a

-vypočul/a som si

-dôstojnosť

-dôvera

3. Pozrime sa na situáciu Tomáša a jeho spolužiakov zblízka. Vieš, čo je etuda? Je to krátky herecký výstup. Tvojou úlohou je pripraviť si so spolužiakmi etudu, v ktorej stvárnite postavy Tomáša a jeho spolužiakov v rôznych situáciách a typoch komunikácie.

Situácie :

A) Tomáš prichádza do triedy, nemá si kam sadnúť. Spolužiak v lavici pred tebou si naschvál na stoličku vedľa seba vyloží batoh. Ako by ste vyriešili danú situáciu?

B) Tomáš sa počas hodiny snaží odpovedať učiteľovi, avšak spolužiak mu skáče do reči a nenechá ho dohovoriť. Tomáš začne nervózne trepať nohou zhora na dol a objímať svoju plyšovú hračku. Ako by ste vyriešili danú situáciu ?

Typy komunikácie :

PASÍVNA KOMUNIKÁCIA

ASERTÍVNA KOMUNIKÁCIA

AGRESÍVNA KOMUNIKÁCIA

⇒ Pokús sa pár vetami zhodnotiť, ktorá etuda sa ti páčila najviac a prečo?

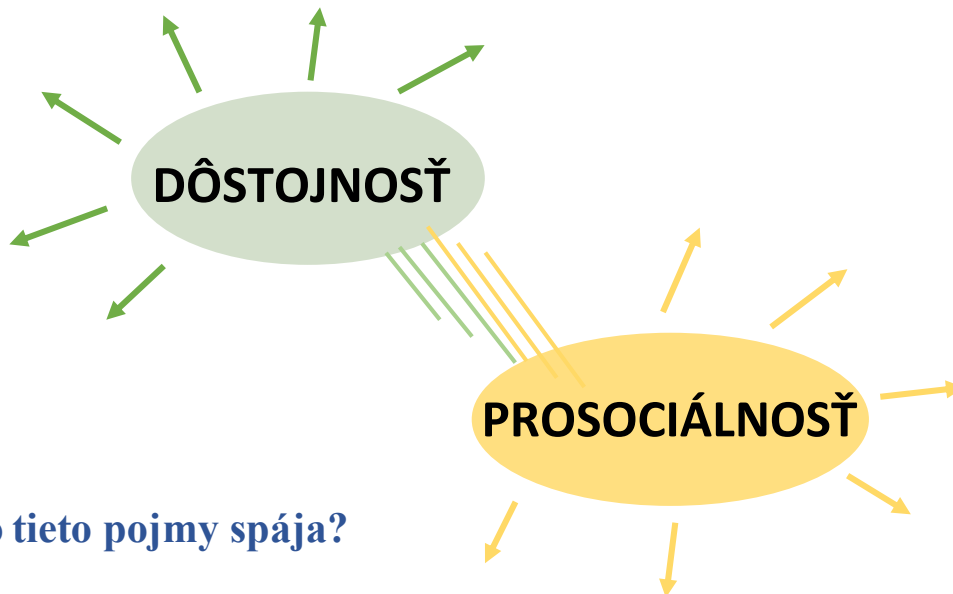

4.

Ako by vyzerala spoločnosť,
keby sme nerešpektovali
dôstojnosť ľudskej osoby?
Páčil by sa ti život v takejto
spoločnosti?
Svoju odpoveď odôvodni.

5. Brainstorming. Pokús sa napísať čo najviac slov k pojmom “dôstojnosť”
a “prosociálnosť”.

⇒ Čo tieto pojmy spája?

Byť prosociálny znamená dbať na
zachovanie dôstojnosti ľudskej osoby.

Metodické pokyny k pracovnému listu č. 3 – Prosociálnosť a dôstojnosť ľudskej osoby

Možnosti riešení úloh a ich prispôbení:

V cvičení č. 1 je viacero alternácií k realizovaniu tejto aktivity. Je možné ju vypracovať individuálne, pričom nasleduje diskusia, v ktorej žiaci dostávajú priestor odôvodniť svoje rozhodnutie. Možnou alternáciou, ktorá by zahrnula aj pohyb žiakov a ich kooperáciu, by bola realizácia prostredníctvom vystrihnutých kartičiek (viď. príloha 1.), pričom každý žiak dostane jednu kartičku s daným pojmom, prípadne je možné počet kartičiek na jedného žiaka prispôbiť celkovému počtu žiakov, čiže jeden žiak môže mať aj viac karičiek. Zadanie môže byť rôzne, a to napríklad :

a) Úlohou žiakov je nájsť svoju skupinu podľa slova na kartičke tak, aby vytvorili skupiny slov, ako sú v pracovnom liste, a následne vylúčili jedno slovo, ktoré sa nehodí.

b) Úlohou žiakov je rozdeliť sa na dve skupiny, a to hodiace a nehodiace sa pojmy (synonymá/antonymá). V tomto prípade je potrebné redukovať počet kartičiek so slovom dôstojnosť.

c) Každý žiak dostane za úlohu nájsť k pojmu na svojej kartičke dva hodiace sa pojmy, medzi ktorými vzniká spojitosť a dva nehodiace sa pojmy. Napr. žiak má kartičku "úcta", prostredníctvom kooperácie medzi spolužiakmi nájde slová "dôstojnosť" a "rešpekt" ako hodiace sa a slová "ohováranie" a "predsudky" ako nehodiace sa.

Na záver každej alternácie aktivity je potrebné žiakov **podporiť k diskusii a reflexii.**

Príloha 1. k pracovnému listu č. 3 Prosociálnosť a dôstojnosť ľudskej osoby

dôstojnosť	úcta	klamstvo	spravodlivosť
dôstojnosť	ohováranie	úprimnosť	rešpekt
dôstojnosť	porozumenie	citlivosť	agresia
dôstojnosť	predsudky	prosociálnosť	umiernenosť

Možnosti riešení úloh a ich prispôbení:

Cieľom cvičenia číslo 3. v tomto pracovnom liste je rozvoj prosociálnej osobnosti v intenciách zachovania ľudskej dôstojnosti prostredníctvom príbehu Tomáša, ktorý vyčnieva z kolektívu, a zároveň prehĺbenie porozumenia podstaty asertívnej komunikácie (ako východiska prosociálneho správania) s cieľom zachovania ľudskej dôstojnosti.

V cvičení číslo 3. je potrebné vytvoriť skupiny, pričom, každá má najmenej 3 žiakov. Potrebujeme minimálne tri skupiny, preto je na individuálnom zhodnotení, koľko žiakov je v jednej skupine. Toto rozdelenie do skupín môžeme urobiť veľmi jednoduchým spôsobom a to prostredníctvom farebných kartičiek, ktoré rozdelia žiakov prostredníctvom **písmena A)** alebo **B)** pre dané príbehy a prostredníctvom **farby**, ktorá určuje typ komunikácie, tak ako je uvedené

v pracovnom liste, a to **pasívna komunikácia = modrá farba, asertívna komunikácia = žltá farba, agresívna komunikácia = červená farba**. Túto pomôcku je možné si vytlačiť a vystrihnúť v prílohe 2.

Dbajte na to, aby každý príbeh (A alebo B) bol odohraný v každom type komunikácie (čiže farby). Ak máte nerovnomerný počet žiakov môžete si situáciu A) zinscenovať v každom type komunikácie a situáciu B) len v asertívnej komunikácii, prípadne naopak. Dôležité je, aby žiaci prišli do kontaktu s každým typom komunikácie a prostredníctvom vlastnej reflexie zhodnotili, ktorá sa im páčila najviac, ktorú považujú za správne riešenie a vedeli svoj odpoveď aj odôvodniť.

Príloha 2. k pracovnému listu č. 3 Prosociálnosť a dôstojnosť ľudskej osoby

A	A	A	A
A	A	A	A
A	A	A	A

B	B	B	B
B	B	B	B
B	B	B	B

Záver

Prosociálnosť je dôležitou črtou osobnosti žiaka, učiteľa, rodiča, človeka. Je neoddeliteľnou súčasťou našej multikultúrnej budúcnosti. Pokiaľ chceme žiť v harmónii, porozumení a vzájomnej úcte, kľúčom k rozvoju prosociálnosti je, ako bolo v práci poukázané, etická výchova. Je potrebné dodať, že rozvoj prosociálnej osobnosti je základným východiskom etickej výchovy. Humanitné zameranie tohoto predmetu tvorí zaujímavé a inšpirujúce podnety pre pedagogickú prax vo všetkých jej spektrách. Didaktické poznatky etickej výchovy sú preto podstatnou súčasťou vzdelávania budúcich pedagógov. Práve tieto konštatovania môžeme považovať za súhrnné výsledky tejto odbornej práce, ktorej cieľom bolo poukázať na prínosy etickej výchovy do pedagogickej a spoločenskej praxe z hľadiska rozvoja prosociálnej osobnosti. Tento cieľ práce považujem za naplnený.

Ďalšie skúmanie v tejto téme s využitím tejto odbornej práce je možné realizovať prostredníctvom experimentu, ktorý by mohol byť zameraný na pôsobenie inovatívnych pracovných listov zameraných na rozvoj prosociálnej osobnosti na študentov stredných škôl. V prvej a poslednej fáze experimentu by sme prostredníctvom dotazníka zistili mieru prosociálnosti u žiakov pred, a následne po experimente. Najdôležitejšou fázou by bolo priame realizovanie experimentu a to tak, že by sme pozorovali následok použitia inovatívnych pracovných listov na rozvoj prosociálnej osobnosti žiakov SŠ a porovnávali výsledok so žiakmi, ktorí používajú tradičné pracovné listy so žiakmi, ktorí nepoužívajú žiadne pracovné listy na hodinách etickej výchovy. Výhodou využitia experimentu v tomto výskume je jednoznačne jeho orientácia na prax a možný prínos pre zlepšenie metodológie vyučovania etickej výchovy prostredníctvom pracovných listov zameraných na rozvoj prosociálnej osobnosti. Počas experimentu môžeme pozorovať nielen to, či sa žiakom rozvíja ich prosociálne cítenie, ale aj iné faktory ako napríklad rozvoj metakognície a empatie. Počas ich práce a analýzy ich odpovedí môžeme sledovať, či daným pracovným listom rozumejú, či sa žiaci pri ich vyplňaní nenudia a podobne.

V závere tejto práce by som rada podotkla, že ma téma a jej bližšie skúmanie zaujali a bola som spokojná nielen so spracovaním teoretických poznatkov, ale aj možnosti kreatívnej aplikácie a tvorivosti, čo ma v celom procese nesmierne naplňalo. Analýza tejto témy mi rozšírila nielen pedagogické, ale najmä ľudské obzory a som rada, že som sa rozhodla zahĺbiť sa do danej problematiky. Práca môže byť považovaná za akúsi krátku reflexiu na aktuálne dianie a reformu v školstve, pričom práca reaguje a zohľadňuje najbližšie zmeny v školskom systéme a to prepájanie predmetov do okruhov. A práve fakt, že etická výchova je zaradená do okruhu Človek a spoločnosť, robí prácu výstižnú, aktuálnu a relevantnú.

Použitá literatúra

1. BRESTOVANSKÝ, M. - PODMANICKÝ, I. - RAJSKÝ, A. *Prosociálnosť a etická výchova. Skúsenosti a perspektívy*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2014. 300 p. ISBN 9788080828041.
2. DIATKA, C. *Etika a súčasnosť*. Nitra : UKF, 2001. 154 p. ISBN 80-8050-493-8.
3. FRIDRICHOVÁ, P. *Didaktika etickej výchovy I - ako naplánovať hodiny etickej výchovy proaktívne a pre život?*. Banská Bystrica : Belianum, 2020. 91 p. ISBN 978-80-557-1815-6.
4. HOLLÁ, K. *Didaktika etickej výchovy*. Nitra : UKF, 2014. 147 p. ISBN 978-80-558-0684-6.
5. KOPŘIVA, K. *Lidský vztah jako součást profese : Psychoterapeutické kapitoly pro sociální pedagogické a zdravotnické profese*. Praha : Portál, 1999. 147 p. ISBN 80-7178-318-8.
6. LENCZ, L. *Pedagogika etickej výchovy : Výchova k prosociálnosti*. Bratislava : Metodické centrum, 1993. 47 p. ISBN 80-85185-49-0.
7. LOMNICKÝ, I. *Podstatné súvislosti etickej výchovy*. Nitra : UKF, 2015. 137 p. ISBN 978-80-558-0810-9.
8. MANESI, Z. a kol. *Prosocial Behaviour*. In *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*. [online]. New York: Springer. 2017. [cit. 2024-03-08]. Dostupné na internete: https://www.researchgate.net/publication/318790690_Prosocial_Behavior
9. OLIAR, R. R. *Etická výchova*. Bratislava : Orbis Pictus Istropolitana, 1992. 209 p. ISBN 80-7158-001-5.
10. RAJSKÝ, A. – PODMANICKÝ, I. *Človek človeku : k prameňom etickej výchovy*. Trnava : Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2016. 338 p. ISBN 978-80-8082-978-0.
11. ZELINA, M. *Humanizácia školstva*. Bratislava : Psychodiagnostika, 1993. 83 p.